

K NIEKTORÝM ZVLÁŠTNÝM RYSOM ČESKOSLOVENSKEJ A OBECNÝM RYSOM ÚSTAVNOSTI V NÁVRHU SOCIALISTICKEJ ÚSTAVY

dr. Ján Gronský, kandidát právnych vied
odborný asistent právnickej fakulty Univerzity Karlovej

Vývoj československej ústavnosti a cesta, ktorá viedla k vypracovaniu novej, socialistickej ústavy našej republiky je pochopiteľný jedine vtedy, keď je chápaný v nejužšej súvislosti s rozvojom socialistickej ústavnosti v iných krajinách, predovšetkým v Sovietskom sväze. Z tohoto hľadiska je treba návrh našej ústavy považovať za súčasť obecného procesu rozvoja socialistickej ústavnosti, ktorý začal prvými sovietskymi ústavnými normami a našiel v poslednej dobe tak všestranné rozvinutie v ústave Čínskej ľudovej republiky a ústavných normách iných socialistických štátov. Naš návrh ústavy na tento proces zákonite naväzuje, pričom, pravda, tak ako v iných socialistických ústavách, činí tak v takých formách, ktoré najlepšie odpovedajú podmienkam dosavadného vývoja i potrebám rozvoja našej československej štátnosti.

Ak sa teda zamýšľame nad návrhom našej socialistickej ústavy vo vzťahu k ústavám iných socialistických krajín, a to predovšetkým krajín ľudovodemokratických ktorých historické podmienky vývoja sú v základných rysoch veľmi blízke podmienkam našim, uvedomujeme si plne, že celý rad nových momentov v návrhu našej socialistickej ústavy je neodlučiteľných od celkového prúdu rozvoja socialistickej demokracie a socialistickej ústavnosti, tj. že návrh našej ústavy je len jedným článkom tohoto prúdu.

Nové momenty v návrhu našej socialistickej ústavy tak odrážajú vzájomné vzťahy obecného a zvláštneho v ich dialektickej jednote. Dôležité je tu predovšetkým — v súvislosti s určením miesta nových momentov v návrhu ústavy — ukázať na vývojový proces vzájomného vzťahu obecného a zvláštneho. Tento vývojový proces je totiž odrazom toho, že obecné zákonitosti v rôznych oblastiach spoločenského života nepoznáva ľudská spoločnosť naraz, ale že tu ide o proces rozvoja poznania, ktoré je naviac nerozlučne dialekticky späté so skutočnosťou, že ďalší vývoj ľudskej spoločnosti tiež vedie ku vzniku nových zákonitostí, ktoré musí spoločnosť vždy znovu a znovu poznávať.

Z toho dôvodu každá socialistická ústava môže vyjadrovať len tie obecné zákonitosti spoločenského vývoja (t. j. v danom prípade vývoja od kapitalizmu ku komunizmu), ktoré spoločnosť v dobe prijímania ústavy poznala a ktoré

sa v tejto dobe rozvinuli. Tomu tiež prirodzene odpovedá stupeň rozvoja socialistickej štátneprávnej vedy, socialistického učenia o ústave.

Z tohoto hľadiska považujem za potrebné pozrieť sa na tie skutočnosti, ktoré sú v návrhu našej socialistickej ústavy nové a to tak vo vzťahu k ústavám ostatných ľudovodemokratických krajín, ktoré sú ústavami prechodného obdobia od kapitalizmu ku socializmu, tak vo vzťahu ku sovietskej ústave, ktorá je ústavou víťazného socializmu, ovšem ústavou, prijatou v úplne iných podmienkach vzájomných vzťahov a pomeru síl medzi kapitalizmom a socializmom v svetovom merítku i rozvoja socialistickej demokracie v krajine. Pritom prirodzene máme neustále na mysli Marxove slová, že

„... tá samá ekonomická základňa — tá samá po stránke hlavných podmienok — môže v dôsledku nekonečne rozmanitých empirických okolností, prírodných podmienok, rasových pomerov, historických vlivov pôsobiacich z vonkajška atď., vo svojom prejave vykazovať nekonečné variácie a gradácie, ktoré je možno pochopiť jedine z týchto empiricky daných okolností“.

(Kapitál III-2, Praha, SNPL 1956, str. 339.)

Vychádzame teda z myšlienok, ktoré neskoršie tak výstižne formuloval Lenin, hovoriac o hojnosti a mnohotvárnosti politických foriem, ktorých podstatou môže byť jedine diktatúra proletariátu a hovoriac o špecifickom prínose každej krajiny v realizácii tohoto obecného rysu.

Znamená to teda, že nové momenty v návrhu našej ústavy (z hľadiska skúmania rysov obecných aj zvláštnych) možno pochopiť jedine vtedy, keď sa podrobia podrobnej analýze

- a) ekonomické podmienky v ich vývoji i všetkými dôsledkami,
- b) konkrétne formy historického vývoja a priebehu revolúcie v našej krajine,
- c) tradície našich národov a nášho ľudového štátu.

Aj keď je možné na tomto mieste takúto podrobnú analýzu previesť, predsa je takáto analýza v celom rade oblastí už prevedená a natoľko známa, že je možno vcelku doložené vysloviť názor, podľa ktorého celý rad nových momentov v návrhu našej socialistickej ústavy nie je možno pričítať zvláštnym podmienkam československým, ale je ich treba pripísať práve tej skutočnosti, že celý svet, celý socialistický tábor, vzájomný pomer medzi socialistickým a kapitalistickým systémom sa od r. 1936 — kedy bola prijatá prvá ústava víťazného socializmu — podstatným spôsobom zmenil, že práve v tomto období sa v medzinárodnom merítku, uskutočnil obrovský historický prevrat, v ktorom sa sily socializmu stali nielen politicky, ideologicky a vojensky silnejšie, než sily kapitalizmu, ale v ktorej sa stávajú silnejšími aj v materiálnej výrobe, ako to vyplýva za spoločného úkolu, aby v r. 1965 socialistický svetový systém predbehol kapitalistický svetový systém ako celok v absolutnej výrobe aj výrobe na jedného obyvateľa.

Nemožno preto považovať za zvláštny rys rozvoja československej ústavnosti

celý rad skutočností, zachytených v návrhu našej socialistickej ústavy. Tieto skutočnosti sú výsledkom rozvoja socialistickej spoločnosti, socialistického štátu a socialistickej ústavnosti vo všetkých socialistických štátoch, predovšetkým v Sovietskom sväze. Návrh našej socialistickej ústavy tu má zvláštne postavenie jedine v tom, že prvýkrát v ústavnom dokumente tieto skutočnosti koncentrovane zachytuje, lebo my sme prvý socialistický štát, ktorý prijíma socialistickú ústavu v dobe, kedy tieto skutočnosti dozreli.

Za takéto skutočnosti napríklad považujem tieto:

a) Chápanie ústavy v širokom zmysle ako základných stanov celej socialistickej spoločnosti. Pritom prirodzene nejde o moment úplne nový, pretože proces splývania štátu so spoločnosťou je procesom vlastným socialistickému štátu od prvého okamžiku jeho vzniku. Preto je aj v tej, či onej miere zachytený v sovietskej ústave, aj v ústavách ľudovodemokratických včetně našej Ústavy 9. mája. V tomto prípade ide o moment nový v jeho šírke a hĺbke v naväzovaní na všeobecný proces rozvoja socialistického demokratizmu, príznačný pre socialistické štáty v jeho mimoriadne intenzívnej forme posledných rokov. Také momenty, ako je preberanie štátnych funkcií neštátnymi spoločenskými organizáciami a priamo občanmi, súdružské súdy, povinnosť občanov dodržiavať pravidlá socialistického súžitia, atď., atď. — teda ohromný rad ústavných ustanovení, vyjadrujúcich splývanie štátu so spoločnosťou — také momenty vyplývajú zo súčasného stavu rozvoja socialistickej demokracie obecne vo všetkých socialistických krajinách. Z toho hľadiska je potom treba v tejto súvislosti menovať tiež predovšetkým miesto, ktoré sa v návrhu ústavy dostáva Komunistickej strane Československa.

b) Chápanie ústavy nielen ako bilancie, alej ak ako programu, ako základnej smernice pre rozvoj štátnej politiky vo všetkých oblastiach spoločenského života vo vnútropolitickom aj zahraničnopolitickom zameraní.

Aj keď tu napríklad v Stalinovom prejave bola programatickosť ústavy popretá, ústavný vývoj iných socialistických krajín túto tézu prekonal. Preto sa v úvode čínskej ústavy z r. 1954 hovorí, že:

„Terajšia ústava stvrďuje vymoženosti ľudovej revolúcie v našej zemi a novévíťastvá v oblasti politiky a ekonomiky, vydobyté od založenia Čínskej ľudovej republiky a obráža tiež základné požiadavky štátu v prechodnom období a spoločné túžby širokých mas pri výstavbe socialistickej spoločnosti.“ (Podtrhnuté mnou — J. G.)

V tomto zmysle napríklad aj obe ďalšie — pomerne „mladé“ — ústavy Poľska a Rumunska z r. 1952 zhodne obsahujú najmä vo svojich úvodoch vyložené programatické ustanovenia: úvod poľskej ústavy vo svojom závere obsahuje zhrnutie najzákladnejších tendencií a snáh poľského štátu a spoločnosti vo všetkých oblastiach spoločenského života a aj v zahraničnopolitickej orientácii. Podobne úvod rumunskej ústavy hovorí o tom, k čomu je zameraná politika štátu

a to tak vnútorná, ako aj zahraničná politika. Konečne poznáme veľmi dobre programatické rysy v úvodnom prehlásení našej Ústavy 9. mája. Navyiac aj priamo v jednotlivých článkoch týchto ústav boli zakotvené inštitúcie, ktoré v dobe prijatia ústavy existovali ešte len v zárodkoch, či vôbec dokonca neexistovali, ale bolo už vtedy jasné, že pre ich existenciu sú vytvárané všetky podmienky.

c) Myslím, že ešte celý ďalší rad nových rysov v návrhu našej socialistickej ústavy nie je možno považovať za zvláštny rys rozvoja československej ústavnosti, ale len za formulovanie — aj keď prvotnosť tohoto formulovania nám nikto neupre — nových poznatkov a skutočností, ktoré obecné dozreli, ktoré majú (podľa mojho názoru) obecnú platnosť a ktoré v tej, či onej forme budú pravdepodobne vyjadrené aj v iných socialistických ústavách. Zvlášť považujem v tejto súvislosti za dôležité napríklad charakterizovanie Slovenskej národnej rady a národných výborov ako orgánov „moci a správy“, či nadanie stálych komisií týchto zastupiteľských orgánov rozhodovacou právomocou za spoluúčasti nečlenov zastupiteľských sborov. Samotný život v ľudovodemokratických krajinách ukázal správnosť tohoto riešenia a v niektorých z ľudovodemokratických krajín — napríklad v Číne spájaním vedenia komún s ľudovými výborami — tiež našli svoje konkrétne vyjadrenie.

V návrhu našej socialistickej ústavy je, pravda, tiež nemálo prvkov, ktoré je treba pokladať za zvláštny formy československej štátnosti a ústavnosti, t. j. také, ktorých vznik a existencia je podmienená zvláštnymi podmienkami ekonomickými, historickými, tradíciami a pod. u nás. Nie je prirodzene možné v diskusnom príspevku poukázať na všetky tieto momenty. Obmedzím sa preto len na tie, ktoré považujem za najvýraznejšie a najdôležitejšie. Sú to otázky

- a) Národného frontu,
- b) organizácia, vzájomné vzťahy a činnosť najvyšších štátnych orgánov,
- c) riešenie slovenskej otázky,
- d) riadenie národných výborov vládou za spoluúčasti Národného zhromaždenia.

Pritom všetky tieto zvláštny formy sú prirodzene len zvláštnou formou realizácie obecných zákonitostí.

a) K otázke Národného frontu. Samotná existencia frontu, ktorý často súhrnne nazývame „ľudovodemokratickým frontom“, je síce z hľadiska obecného rozvoja socialistickej revolúcie zvláštnosťou ľudovodemokratickej formy revolúcie, ovšem súčasne je obecným rysom rozvoja revolúcie vo všetkých socialistických krajinách vzniklých po druhej svetovej vojne. Táto forma sa v špecifických československých podmienkach vyvinula v dvojakom zmysle:

jednak ako forma zväzku, ako politické vyjadrenie zväzku proletariátu s jeho neproletárskymi spojencami, zväzku komunistov s nekomunistami, t. j. tak bezpartijními ako aj členmi iných politických strán;

jednak ako forma zväzku dvoch rovnoprávných národov — Čechov a Slovákov.

Návrh socialistickej ústavy o b e tieto stránky nášho Národného frontu plne zakotvuje, hovoriac jednak o fronte „Čechov a Slovákov“, jednak o tom, že tento front „združuje spoločenské organizácie“ a je výrazom triedneho zväzku. Pritom netreba zabúdať na to, že v našom Národnom fronte (na rozdiel od Maďarska, Rumunska, či Albánska) sú združené aj in é politické strany a že práve existenciu iných politických strán, budovanie socializmu a vyspelej socialistickej spoločnosti v mnohopartijnom systéme, považujeme v ľudovodemokratických krajinách za jeden z rysov zvláštnych — aj keď nie jedinečných, pretože, ako je známe, viacej strán existuje aj v Poľsku, Bulharsku, NDR, Číne a pod. Nám ovšem pritom pôjde o zdôraznenie toho, že v našich podmienkach sa spojenectvo s inými politickými stranami stalo jednou z foriem rozvoja revolúcie, že tu šlo (na rozdiel od Číny a v prvej etape ľudovej demokracie tiež niektorých iných krajín) od samého počiatku o spojenectvo s maloburžoáznymi spojencami proletariátu, s triedou drobných výrobcov, tvoriacou sociálnu základňu týchto strán. Iná je ovšem otázka váščiny vedenia týchto strán, ktoré sa postavilo plne do služieb porazenej a skompromitovanej buržoázie. Toto vedenie však bolo z vôle členstva z týchto strán odstranené. Je preto možné existenciu iných politických strán, uznávajúcich generálnu líniu a vedúcu úlohu Komunistickej strany Československa, považovať nielen za súčasť prechodného obdobia od kapitalizmu k socializmu, ale aj za súčasť obdobia budovania vyspelej socialistickej spoločnosti, pričom miesto a význam týchto politických strán odpovedá a bude odpovedať významu ich činnosti pre rozvoj socialistickej spoločnosti a charakteru ich sociálnej základne.

Zvlášť je, pravda, treba zdôrazniť, že v našich československých podmienkach nabudol ľudovodemokratický front (Národný front) od samého počiatku ešte aj iný, širší zmysel, než je len vyjadrenie triednopolitického bloku. Ľudovodemokratický front sa u nás od samého jeho vzniku vyvíjal ako „Národný front“, t. j. ako nacionálny blok (nie v zmysle nacionalistickom!), ako blok dvoch rovnoprávných národov a ostáva teda ako taký — ovšem ako blok dvoch socialistických národov — neodlučiteľnou súčasťou nášho politického zriadenia.

Je, pravda, treba upozorniť na to, že ľudovodemokratický front nabudol vo všetkých ľudovodemokratických krajinách svoje svojrázne formy a to nielen v prvej etape vývoja ľudových demokracií (kedy bol napríklad ohromný rozdiel medzi Maďarskom, Bulharskom, Čínou, či NDR), ale aj v druhej etape. Stačí tu napríklad spomenúť systém orgánov Vlasteneckého frontu v Bulharsku, či úlohu Ľudového politického poradného zhromaždenia v Číne.

b) Návrh novej ústavy vychádza z toho, že má byť plne zachované všetko to, čo v organizácii, činnosti a vzájomných vzťahoch najvyšších štátnych orgánov zo-

hralo v minulosti svoju kladnú úlohu a stalo sa tak pokrokovou tradíciou našej československej štátnosti. Takouto pokrokovou tradíciou je predovšetkým inštitút prezidenta republiky, ovšem nielen on, ale aj napríklad charakter a postavenie Predsedníctva Národného zhromaždenia v našom štátnom mechanizme, či napríklad vyzdvihnutie významu vlády v prípadnom zastupovaní prezidenta republiky.

Samozrejme, stredobodom pozornosti — najmä medzinárodnej — je tu predovšetkým zachovanie inštitútu prezidenta republiky, a o to to skôr, že — ako je známo — J. V. Stalin označil práve kolegiálnu formu hlavy štátu za takú formu, ktorá „zaistuje krajinu pred nežiaducimi nahodilosťami“. Je všeobecne známe, že socialistická veda štátneho práva pomerne dlho považovala kolegiálnu formu hlavy štátu za vyššiu formu. Bolo konečne vyjadrené aj tým, že napríklad v Bulharsku pôvodný návrh ústavy predložený BRS(k) počítal s individuálnym prezidentom, no (v dôsledku medzitým prebehnuvších mocensko-politických zmien v krajine) bol neskôršie s týmto odôvodnením nahradený Prezidiom Národného zhromaždenia. Podobne v Maďarsku bol individuálny prezident nahradený Prezidiálnou radou republiky v r. 1949 a v r. 1952 aj v Poľsku individuálny prezident Štátnou radou. Všade bolo odôvodnenie v podstate rovnaké.

No, už čínske riešenie v ústave z r. 1954 znamenalo určitý prielom do tejto teórie. Naväzujúc na vysoko pokrokové tradície „predsedu“ akým bol napr. dr. Sun Jat-Sen a na vysoko pokrokové tradície, spojené s nesmiernou autoritou „predsedu“ Mao Ce-tunga (ako predsedu strany), došlo tu k akejsi kombinácii právomoci predsedu (individuálnej hlavy štátu) Čínskej ľudovej republiky so Stálym výborom Všečínskeho zhromaždenia ľudových zástupcov. Ukázalo sa tu najlepšie (a história to potvrdila), že socialistickému štátu plne môže vyhovovať aj iná forma, než je forma prezídia najvyššieho zastupiteľského orgánu. Aj keď napr. Liu Šao-Čchi v referáte o návrhu ústavy hovorí o „kolegiálnej hlave štátu“, musíme vidieť, že predseda ČLR má tiež rad mimoriadne dôležitých vlastných právomocí. Nedá sa teda uprieť ani predsedovi ČLR určitý svojrázny charakter individuálnej hlavy štátu.

Konečne je k tomu treba obecné povedať (napríklad v zrovnaní s prezidentom v NDR), že samostatné formy a obsah činnosti sa tu prirodzene môžu rôzniť, že najmä môže byť rôzna intenzita formálne-právnych vzťahov medzi prezidentom a najvyšším zastupiteľským sborom — že však (vzhľadom k zvrchovanému postaveniu najvyššieho zastupiteľského sboru a najmä vzhľadom k uplatňovaniu vedúcej úlohy strany v štáte a k triednej podstate štátu), je už dnes obecnou skúsenosťou socialistických krajín, že forma individuálnej hlavy štátu nie je formou nižšou, ale že záleží na podmienkach každej krajiny, aká forma hlavy štátu bude existovať a že práve individuálna forma hlavy štátu svojou autoritou v očiach ľudu, svojím významom ako vedúceho činiteľa komunistickej strany, môže hrať vysoko pokrokovú úlohu.

Zachovanie funkcie prezidenta republiky v socialistickom Československu je samozrejým dôsledkom historicky sa vyvinuvšej situácie. Nehovoriac o tom, že „Hrad“ bol vždy symbolom našej štátnej a národnej samostatnosti (najmä veľmi výrazne v dobe okupačnej), stal sa úrad prezidenta vytvorením tradície robotníckych prezidentov súčasne akýmsi vrcholným vyjadrením skutočnej ľudovlády. V tom, že prezident je „náš“, že na Hrade máme komunistu, robotníka, v tom je fakticky aj symbolicky vyjadrené naše historické víťazstvo. Funkcia prezidenta dnes vyjadruje našu ľudovú moc, vedúcu úlohu strany v štáte a stala sa v očiach ľudu neodlučiteľnou súčasťou našej československej štátnosti.

c) Zo zvláštnych československých podmienok vychádza tiež riešenie slovenskej otázky u nás. Vychádza zo samotného, špecificky československého faktu existencie dvoch národov v štáte tak, ako je výsledkom ich tisícročnému vzájomnému vzťahu a súžitia.

Pritom prirodzene ostáva základným, obecným hľadiskom marxistické riešenie národnostnej otázky v socialistickom štáte, ako bolo teoreticky vypracované najmä Leninom a Stalinom a realizované prvýkrát v Sovietskom sväze. Už riešenie národnostnej otázky v Sovietskom sväze (najmä napríklad z hľadiska vývoja sovietskej federácie a názorov na ňu) ukázalo mnohotvárnosť možností tohoto riešenia. Bolo to potvrdené po druhej svetovej vojne napríklad v Rumunsku (Maďarský autonómny kraj) a predovšetkým v Číne, kde riešenie národnostnej otázky je samo o sebe skutočne obdivuhodným príkladom tvorčieho marxistického prístupu k štátneprávnym problémom. Práve mnohosť foriem v Číne, vychádzajúca z nesmiernej zložitosti otázky (50 národností v počte cca 35 miliónov obyvateľov, rôzny stupeň vývoja národností, náboženské problémy, nekompaktnosť osídlenia atď.) ukazuje najlepšie, že v tejto oblasti — ako v každej inej — niet žiadnej šablóny.

Slovenská otázka bola u nás riešená od samotného počiatku vzniku ľudovej demokracie spôsobom skutočne svojráznym a hoci sa v určitých formách (najmä po vydaní ústavného zákona č. 33/1956 Zb.) pomerne hodne blížili aj formám sovietskej oblastnej autonómie, vždy si zachovali svoj skutočne zvláštny charakter. Je to prirodzene vec ďalšieho vývoja a teoretického zobecnenia, ale som toho názoru, že rozhodujúce sú tu predovšetkým tieto momenty:

1. že u nás sa jedná len o dva národy (na rozdiel od SSSR a Číny, kde existuje veľký počet národov) a že tieto národy svojou početnosťou sa nelíšia tak výrazne, ako v iných štátoch (napríklad početnosť Rusov, či početnosť Číňanov, ktorých je približne 650 miliónov, kým najväčší nečínsky národ Čžuan má asi 6,6 miliónov príslušníkov a niektoré národy čítajú len niekoľko tisíc osôb) a že aj ich význam v štáte je — možno povedať — v inom pomere, ako v spomínaných štátoch;

2. že prebieha súčasne proces vyrovnávania stupňa rozvoja výrobných síl a hmotnej a kultúrnej úrovne týchto dvoch národov a teda aj proces

zblížovania oboch národov (ovšem nie v zmysle vytvárania akéhosi československého národa).

Je preto samozrejmé, že národnostná otázka je riešená spoločnými problémami oboch národov v moci aj správe, v riadení štátu, hospodárstva aj kultúry, t. j.

— nutnosťou stáleho zvyšovania právomoci a pôsobnosti miestnych štátnych orgánov;

— nutnosťou stáleho skvalitňovania a zvyšovania úlohy centrálného riadenia.

Z hľadiska slovenského to znamená

1. podstatné rozšírenie okruhu otázok, bezprostredne riešených na Slovensku, bezprostredne a s konečnou platnosťou riadených na Slovensku (forma: činnosť slovenských KNV a ONV a zvýšenie autority SNR ako orgánu štátnej moci a správy);

2. podstatné zvýšenie účasti predstaviteľov Slovenska (SNR) na riadenie celoštátnych záležitostí (forma: zákonodárna iniciatíva SNR, spájanie členstva v predsedníctve SNR a vláde, funkcie poslanca SNR a poslanca NZ atď.).

Návrh socialistickej ústavy teda plne vychádza tak z obecných ako aj zvláštnych podmienok riešenia slovenskej otázky u nás. Je to príklad skutočne tvorivého rozvíjania marxisticko-leninskej vedy štátneho práva.

d) Za zvláštny rys rozvoja československej štátnosti považujem aj skutočnosť, že národné výbory u nás budú aj naďalej riadené vládou, pričom však (podľa návrhu ústavy) Národné zhromaždenie sleduje ich činnosť, zaoberá sa ich podnetami, zovšeobecňuje ich skúsenosti a uznáva sa na opatreniach k zlepšeniu ich výstavby a práce.

Riadenie národných výborov vládou nemá dnes obdoby v ľudovodemokratických krajinách. Pokiaľ takéto riadenie v minulosti niekde bolo, bolo zrušené. Napríklad v Maďarsku v r. 1954, kedy prešlo na Prezidiálnu radu republiky, v NDR v r. 1957, kedy prešlo zo zvláštného koordinačného a kontrolného úradu vlády na zvláštny Stály výbor Ľudovej snemovne. Podobne v Číne došlo po vydaní ústavy z r. 1954 k presunu riadenia miestnych orgánov štátnej moci z Ústrednej ľudovej vlády (najmä Štátnej administratívnej rady) na Stály výbor Všečínskeho zhromaždenia ľudových zástupcov. Je tiež vcelku známe, že v tomto smere nechybovali aj rôzne návrhy u nás a že často tiež boli vzťahy medzi vládou a národnými výborami považované skôr za dočasné pozostatky najmä prvej etapy vývoja ľudovej demokracie.

Skúsenosti ukázali, že takáto forma riadenia sa plne osvedčila. Ide znovu o určitú zvláštnu formu československú (ovšem nemusí ísť v budúcnosti o formu jedinečnú), podmienenú najmä týmito skutočnosťami:

1. Tradičným vývojom národných výborov ako orgánov „ľudovej správy“, t. j. základ týchto vzťahov je už tam, kde sme v duchu Gottwaldových myšlienok začali budovať národné výbory ako orgány, spájajúce činnosť bývalej politickej

správy a samosprávy, tradične riadenej ministerstvom vnútra a vládou. My sme vlastne tento systém čiastočne zachovali, pričom sme plne využili možnosti, ktoré tu najmä v mocenskopolitickom boji ostali (spomeňme na opačné snahy reakcie pred Februárom!). U nás — napriek formuláciám zákonov z r. 1954 — ostávali národné výbory aj v očiach ľudu tou „ľudovou správou“ v zmysle spojenia mocenskej aj výkonnej funkcie.

2. Zdôraznením jednoty štátnej moci a štátnej správy v návrhu ústavy. Vychádza sa z toho, že všetká miestna moc (a samozrejme aj práva, lebo moc má ten, kto má správu a moc sa nemôže realizovať inakšie, ako skrze správu) sa realizuje pod vedením jediného kolegiálneho, operatívneho, príslušným aparátom disponujúceho orgánu vlády, ktorá je najvyšším orgánom štátu organizujúcim a riadiacim činnosť všetkých článkov štátneho aparátu. Tým prirodzene samotný život — a v systéme našich štátnych orgánov zvlášť — úplne vyvrátil schematizmus teórie o vzájomných vzťahoch akýchsi výlučne mocenských a výlučne správnych orgánoch. A nestalo se tak len u nás. Stačí tu pozrieť na príklad Číny (komúny) či Poľska (vytvorenie Najvyššej kontrolnej komory), kde táto schéma bola tiež jednoznačne prelomená.

Riadenie národných výborov vládou odpovedá teda pokrokovej tradícii vývoja tohoto riadenia u nás a odpovedá aj teoreticky a vecne najlepšie u nás vytvoreným podmienkam.

Záverom zhrniem:

Chcel som v tomto diskusnom príspevku predovšetkým ukázať na to, že návrh našej socialistickej ústavy plne vyjadruje

1) obecné zákonitosti a rysy socialistickej spoločnosti, ako boli formulované klasikmi marxizmu-leninizmu a ako boli prvýkrát realizované v Sovietskom sväze a zachytené v sovietskej ústave z r. 1936;

2) obecné zákonitosti a rysy socialistickej spoločnosti v rámci jedného štátu aj celého socialistickeho systému, ako vyrástli zo spoločných skúseností a rozvoja všetkých socialistických krajín na čele so Sovietskym sväzom za posledných 15 rokov a ako boli vyjadrené v Deklarácii bratských strán z r. 1957;

3) zvláštne rysy rozvoja Československa, ako sa prejavili za 15 rokov existencie našej ľudovej demokracie.